

10. *Mariana Mazzucato*. The Entrepreneurial State: Debunking Public vs: «Anthem Press», 2013.
11. *Mass Flourishing: How Grassroots Innovation Created Jobs, C...* Edmund S. Phelps: «Princeton University Press», 2013.

В статті проаналізовано стан інноваційної активності сільськогосподарських підприємств і виявлені існуючі проблеми. Систематизовані класифікаційні типи інвестицій. Виявлено ряд факторів впливу на інноваційне розвиток сільськогосподарських підприємств. Представлено механізм агроінноваційного розвитку підприємств сільськогосподарства.

Сільськогосподарські підприємства, інновації, інноваційна активність, механізм агроінноваційного розвитку.

The paper analyzes the state of innovation activity agricultural enterprises and revealed the existing problems. Systematized classification types of investments. Revealed a number of factors influence the development of innovative agricultural enterprises. The mechanism ahroinnovation development of agricultural enterprises.

Agriculture, innovation, innovative activity, mechanism ahroinnovation development.

УДК 631.173:339.13

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

**О. В. Захарчук, доктор економічних наук
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»**

Проаналізовано сучасний стан і перспективи розвитку матеріально-технічного забезпечення в Україні. На основі дослідження проблем із постачанням – основних засобів для сільськогосподарського виробництва, особливо їх активної складової, розроблено науково – обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано необхідність розвитку фінансового лізингу як найбільш ефективного заходу державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників і заводів сільськогосподарського машинобудування. Дослідження особистих селянських господарств

© О. В. Захарчук, 2015

показало, що вони функціонують в умовах слаборозвиненої матеріально-технічної бази, особливо не вистачає техніки, яка б відповідала їхнім розмірам, – міні-тракторів та відповідного шлейфа машин.

Основні засоби, індексація, матеріально-технічне забезпечення, нормативна потреба, фінансовий лізинг, амортизація, сільськогосподарське машинобудування.

Постановка проблеми. Як свідчить світова практика, у більшості країн проводиться обґрунтована політика державного регулювання аграрного виробництва та державної підтримки сільськогосподарських виробників. Виваженість, обґрунтованість та ефективність державної регуляторної політики залежить від достовірності й масштабності інформаційної бази фінансово-економічних показників про стан сільськогосподарської галузі, впливу соціально-економічних явищ і трансформаційних змін, що відбуваються в країні.

Важливим економічним елементом, що визначає показники результативності аграрного виробництва, являються основні засоби, в тому числі їх вартісні параметри. Вартість основних засобів у частині амортизаційних відрахувань є складовою собівартості сільськогосподарської продукції, яка позначається на значеннях фінансових результатів і рентабельності аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у інноваційний розвиток ринку матеріально-технічних ресурсів, організації методологічних та методичних засад розширеного відтворення основних і оборотних засобів, що має важливе значення для забезпечення ефективності вкладення капіталу, зробили такі вчені, як Г. М. Підлісецький [3, 5, 6, 8], М. І. Герун [3], Я. К. Білоусько [7], В. Л. Товстопят [5], М. М. Могилова [8], С. Г. Мітін [4], В. О. Галушко [7] та багато інших.

Мета досліджень – розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Результати досліджень. До основних механізмів державного регулювання ринкової економіки відноситься бюджетно-податкова політика. З 1999 року в Україні з метою стимулювання розвитку вітчизняного аграрного виробництва для сільськогосподарських виробників було встановлено пільговий режим оподаткування. Але останнім часом фінансистами країни порушується питання про відміну податкових пільг для сільськогосподарських виробників. Одним із основних аргументів на користь цього називається відносно високий рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва. У 2007-2013 роках по економіці країни цей рівень становив в межах 3,3-6,8 %, тоді як рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції – 11,2-27,0 %. (табл. 1).

1. Рівень рентабельності різних видів економічної діяльності в Україні за даними статистичної звітності, %.

Вид діяльності	Рік						
	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Операційна діяльність:							
- національна економіка	2,7	3,9	3,3	4,0	5,9	5,0	3,9
- сільське господарство, лісове господарство, рибництво (до 2010 року мисливство)	-1,6	12,9	14,7	22,9	23,2	21,7	11,8
- сільське господарство				24,5	24,7	22,8	12,2
Виробництво сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах:							
усього	-1,0	13,4	13,8	21,1	27,0	20,5	11,2
рослинництво	30,8	19,6	16,9	26,7	32,3	22,3	11,1
тваринництво	-33,8	0,1	5,5	7,8	13,0	14,3	11,3

Джерело: стат. збірники «Статистичний щорічник України» та «Сільське господарство України».

Разом з тим, більш глибокі дослідження свідчать про ілюзорність такої прибутковості в сільському господарстві. Причина цьому – невідповідність реально спожитого основного капіталу нарахованим амортизаційним відрахуванням, які б мали забезпечувати його відтворення. В свою чергу, занижені розміри амортизаційних відрахувань аналогічно позначаються на собівартості продукції, що призводить до штучного завищення фінансових результатів і рентабельності сільськогосподарської діяльності.

Невідповідність амортизаційних відрахувань витратам основного аграрного капіталу і потребам його відтворення обумовлена відсутністю дієвої практики переоцінки сільськогосподарських основних засобів, тоді як суб'єктами економічної діяльності інших галузей проводиться переоцінка свого майна. Так, за 2005-2013 роки основні засоби національної економіки були дооцінені в 5,25 разів, тоді як в сільському господарстві – лише на 24 %. Питання переоцінки сільськогосподарського майна актуалізується в умовах зростаючої інфляції сьогодення. Дослідженнями шляхом аналізу статистичних показників переоцінки галузевих основних засобів (табл. 2) та шляхом опитування бухгалтерів сільськогосподарських підприємств встановлено пріоритетність дотримання на практиці податкової схеми переоцінки.

Така ситуація є парадоксальною, оскільки ця схема не поширюється на платників фіксованого сільськогосподарського податку (з 2015 року – єдиного податку), і є нормою лише для платників податку на прибуток. Застосування сільськогосподарськими підприємствами податкового підходу до переоцінки основних засобів пояснюється наступним: звичка обліковувати за чітко регламентованими

правилами; невпевненість у стабільності «правил гри»; відсутність необхідності чіткого обліку в силу сплати фіксованого (з 2015 року – єдиного) сільськогосподарського податку.

2. Переоцінка основних засобів сільського господарства та національної економіки України за період 2005-2013 роки, індекси.

Фактичний рівень переоцінки основних засобів		Рівень переоцінки відповідно до норм податкового законодавства	Рівень інфляції
національної економіки	сільського господарства, мисливства та лісового господарства		
5,25	1,24	1,28	2,26

Джерело: розраховано за даними стат. збірника «Основні засоби України».

Застосування в практиці переоцінки податкового підходу, запровадженого у 1997 році, позначилось на рівні недооцінки основних засобів сільського господарства: з 1997 по 2013 роки трактори та сільськогосподарські машини здорожчали в 5,6 рази, будівельно-монтажні роботи – в 11,5 рази, автотранспортні засоби – в 3 рази, тоді як за податковими нормами дооцінити основні засоби можна було лише на 78 %. (табл. 3).

3. Порівняння зростання цін на основні види основних засобів сільського господарства та рівня їх переоцінки відповідно до податкової схеми, на кінець року.

Рік	Накопичений з 1997 року індекс				переоцінки основних засобів за податковою схемою
	зростання цін на матеріально-технічні ресурси, що споживаються в сільському господарстві				
	трактори та сільськогосподарські машини	автомобілі	будівельно-монтажні роботи	будівельні матеріали	
2009	4,21	2,75	7,39	6,02	1,778
2010	4,62	2,82	8,67	6,40	1,778
2011	5,32	2,93	10,23	7,31	1,778
2012	5,47	2,97	11,08	7,91	1,778
2013	5,56	3,02	11,53	7,97	1,778

Джерело: розраховано за даними стат. зб. «Сільське господарство України».

Необ'єктивність мікроекономічних показників, і, як наслідок, інформаційної бази макроекономічного характеру обумовлюють недостатню обґрунтованість державної регуляторної політики в частині розвитку сільського господарства. Внаслідок цього:

- приймаються (можуть прийматися) необ'єктивні рішення щодо державного регулювання сільського господарства та системи його оподаткування;

- занижується фактична капіталізація сільськогосподарських підприємств, що обмежує, зокрема, їх можливості залучення кредитних ресурсів.

Проведені дослідження дали можливість обґрунтувати орієнтовні коефіцієнти можливої індексації балансової вартості основних засобів сільського господарства, диференційовані за видами основних засобів, строками зарахування їх на баланс та за датами фактичної переоцінки відповідно до справедливої (ринкової) вартості (табл. 4).

4. Орієнтовні коефіцієнти разової індексації балансової вартості основних засобів сільського господарства на 1.01.2015 року*.

Рік зарахування основних засобів на баланс, які в подальшому не переоцінювались за справедливою вартістю, або рік переоцінки за справедливою вартістю раніше введених основних засобів	Коефіцієнти разової індексації			
	для будівель та споруд	для машин та обладнання	для транспортних засобів	для інших основних засобів
до і 1997	6,495	3,400	1,845	3,913
1998	6,502	2,996	1,766	3,754
1999	6,532	2,696	1,734	3,654
2000	6,081	2,512	1,866	3,486
2001	5,998	2,491	1,706	3,398
2002	5,384	2,483	1,608	3,159
2003	5,089	2,488	1,720	3,099
2004	4,690	2,557	1,608	2,952
2005	3,454	2,206	1,371	2,344
2006	2,586	1,990	1,527	2,034
2007	2,350	1,823	1,515	1,896
2008	1,986	1,730	1,475	1,731
2009	1,716	1,522	1,338	1,525
2010	1,562	1,435	1,191	1,396
2011	1,331	1,309	1,161	1,267
2012	1,128	1,135	1,119	1,127
2013	1,042	1,106	1,104	1,084
2014	1,002	1,087	1,087	1,059

* – попередні дані, потребують уточнення.

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників «Сільське господарство України».

Наслідком недооцінки галузевих основних засобів є знівельовані абсолютні та відносні фінансово-економічні показники сільськогосподарської діяльності, зокрема амортизаційні відрахування, собівартість, фінансовий результат та рентабельність.

Уточнений розрахунок основних економічних показників розвитку сільського господарства з врахуванням проведення разової індексації основних засобів у 2012-2013 рр. показав, що вони були суттєво завищені (табл. 5).

5. Розрахунок економічних показників розвитку сільського господарства з врахуванням проведення разової індексації основних засобів у 2012-2013 рр.

№ з/п	Показник	Рік	
		2012	2013
1.	Повна собівартість реалізованої продукції с/г, млрд. грн.	98,7	105,6
2.	Виручка від реалізації, млрд. грн.	118,9	117,4
3.	Прибуток, млрд. грн.	20,2	11,8
4.	Рівень рентабельності, %	20,5	11,2
5.	Розмір амортизаційних відрахувань, %	5,3	5,5
6.	Сума амортизаційних відрахувань (фактична), млрд. грн.	6,5	7,0
7.	Сума амортизаційних відрахувань після проведення разової індексації, млрд. грн.	12,1	14,9
8.	Різниця між індексованими та фактичними амортизаційними відрахуваннями, млрд. грн.	5,6	7,9
9.	Повна собівартість (уточнена), млрд. грн.	104,3	113,5
10.	Прибуток (уточнений), млрд. грн.	14,6	3,9
11.	Рівень рентабельності з врахуванням вартості проіндексованих основних засобів, %	14,0	3,4

У 2012 році при рівні рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в 20,5 % відповідно даних офіційної статистичної звітності (форма № 50-сг), розрахунковий показник з урахуванням дооцінки основних засобів склав 14,0 %, і це навіть без коригування фінансових показників галузі після приведення заробітної плати по сільському господарству до середньої заробітної плати по національній економіці. При здійсненні розрахунку амортизаційних відрахувань на індексовану вартість основних засобів, їх відображенні у собівартості реалізованої продукції сільськогосподарськими підприємствами уточнений прибуток у 2013 році складе 3,9 млрд, що на 11,0 млрд грн менше за показник офіційної статистичної інформації (форма 50-сг), а уточнений рівень рентабельності відповідно зменшиться на 7,8 % і дорівнюватиме 3,4 %.

Подібне співвідношення складалось і в попередні роки щодо штучного завищення результативності сільськогосподарської діяльності. При цьому рівень переоцінки (індексації) основних засобів інших галузей національної економіки в рази перевищує цей показник в аграрному секторі, відповідно впливаючи на «відносне» заниження рентабельності операційної діяльності підприємств інших сфер («відносне» щодо показників сільського господарства).

Висновок. З метою обґрунтування державної аграрної політики необхідна відповідна об'єктивна інформація, в тому числі щодо стану та вартості основних засобів. Для цього необхідно: удосконалити нормативно-правове та методичне забезпечення переоцінки (в тому числі разової індексації) балансової вартості основних засобів сільськогосподарських підприємств; провести переоцінку галузевих основних засобів шляхом разової індексації їх балансової вартості.

Список літератури

1. Закон України „Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу” від 07.02.2002 р. № 3023 // електр. ресурс://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3023-14.
2. Закон України „Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України” від 05.10.2001 р. № 2658 // електр. ресурс://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/229-16.
3. *Методичні рекомендації з обґрунтування нормативної потреби основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції* / Г. М. Підлісецький, М. І. Герун, О. В. Вишневецька. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 52 с.
4. *Митин С. Г.* Состояние и перспективы развития отрасли сельхозмашиностроения / С.Г. Митин // Тракторы и сельскохозяйственные машины. – 2001. – № 6. – С. 2–6.
5. *Підлісецький Г. М.* Матеріально-технічна база аграрного виробництва: стан та проблеми відтворення / Г. М. Підлісецький, В. Л. Товстопят, А. В. Бурилко // Агроінком. – 2008. – № 5-6. – С. 34–39.
6. *Підлісецький Г. М. та ін.* Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / за ред. Г. М. Підлісецького. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 428 с.
7. *Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі* / [Я. К. Білоусько, В. О. Бурилко, В. О. Галушко та ін.] ; за ред. Я. К. Білоруська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 216 с.
8. *Підлісецький Г. М.* Удосконалення переоцінки основних засобів аграрного сектору в системі їх відтворення / Г. М. Підлісецький, М. М. Могилова // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 41–47.
9. *Кузьмидер Г.* Ocena efektywnosci dzialalnosciprodukcyjnej po dokonaniu inwestycji rolnizych (na przykladzie RZD SYW w Puczniewie). Ekon. org. roln / Warszawa, 1974, 17, д. 23–106.
10. *Modern Machines In Agriculture* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.befarmex.com/files/292_Chapter%20N.2%20MODERN%20MACHINES%20IN%20AGRICULTURE%20-%20SPAIN.pdf.
11. *Markham, Brett L.* Mini farming : self sufficiency on ¼ acre / Brett L. Markham. – China, 2010. – 227 p.
12. *Pryor F. L.* Market economic systems / F. L. Pryor // Journal of Comparative Economics. – Vol. 33. – 2005. – P. 25–46.
13. *Salter, W.E.G.* Productivity and Technical Change. Cambridge University Press, Cambridge.

Проанализировано современное состояние и перспективы развития материально-технического обеспечения в Украине. На основе исследования проблем со снабжением – основных средств для сельскохозяйственного производства, особенно их активной составляющей, разработаны научно-обоснованные предложения

относительно улучшения материально-технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий. Обоснована необходимость развития финансового лизинга как наиболее эффективного мероприятия государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей и заводов сельскохозяйственного машиностроения. Исследование личных крестьянских хозяйств показало, что они функционируют в условиях слаборазвитой материально-технической базы, особенно не хватает техники, которая бы отвечала их размерам, – мини-тракторов и соответствующего шлейфа машин.

Основные средства, индексация, материально-техническое обеспечение, нормативная потребность, финансовый лизинг, амортизация, сельскохозяйственное машиностроение.

In paper the analysis of the modern state and prospect of development of logistical support is reflected in Ukraine. On the basis of research of problems in providing the fixed assets for an agricultural production, especially them active constituent, scientifically and reasonable suggestions are worked out in relation to the improvement of logistical support of development of agricultural enterprises. The necessity of development of the financial leasing as most effective measure of state support of agricultural commodity producers and plants is reasonable agricultural engineer. Research of the personal peasant economies showed that they functioned in the conditions of the enough poorly developed material and technical base, a technique that would answer their sizes – tractors and corresponding loop of machines is not especially enough.

Fixed assets, indexation, logistical support, normative necessity, financial leasing, depreciation, agricultural engineer.

УДК 658.589

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ТА АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВ

**П. А. Стецюк, доктор економічних наук
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»**

В статті проаналізовано наукові та прикладні аспекти використання сучасних методів економічної оцінки та аналізу інноваційно-інвестиційних проектів у процесі управління інноваційною

© П. А. Стецюк, 2015